

Majandus- ja taristuministri määruse „Toetuse andmise tingimused ja kord rohevesiniku kasutuselevõtuks ühistranspordisektoris“ eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

Sisukokkuvõte

Majandus- ja taristuministri määruse „Toetuse andmise tingimused ja kord rohevesiniku kasutuselevõtuks ühistranspordisektoris“ eelnõuga (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse „Riigi eelarvestrateegia 2021–2024“ lisa 5 kohase meetme „Kliimapolitiika eesmärkide täitmise nn pilootprojektideks“ tegevuseks „Vesiniku väärtusahela piloteerimine“ toetuse andmise tingimused ja kord. Eelnõu eesmärk on vähem keskkonnanahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale ühistranspordile ülemineku ergutamine. Eesmärgi saavutamiseks rahastatakse rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahendust ühistranspordisektoris. Toetust antakse kooskõlas riigi eelarvestrateegias sätestatud eesmärkidega, panustades süsinikdioksiidi emissiooni vähendamisse Eesti transpordisektoris rohevesiniku tervikahela kasutuselevõtu abil. Toetust saab taotleda ühistranspordisektoris rohevesiniku kasutuselevõtu süsteemi loomiseks, mille käigus töötatakse välja tervikahel, mis peab koosnema rohevesiniku tootmisest, tarnetaristust ja tarbivast seadmest.

Meetme tegevusi rahastatakse riigi lubatud heitkoguse ühikute enampakkumise müügituludest kehtiva riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve alusel. Eelnõu kehtestamise aluseks on atmosfääriõhu kaitse seaduse (edaspidi *AÕKS*) § 161 lõige 3. Toetuse väärkasutuse korral tagasinõudmise aluseks on AÕKS § 182¹ lõige 1. Eelnõuga nähakse ette üldised tingimused, toetatavad tegevused, kulude abikõlblikkuse tingimused ja toetuse kasutamise kord meetme tegevuste läbiviimiseks ning oodatud tulemuste saavutamiseks, samuti kehtestatakse toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord.

Toetust antakse kooskõlas Vabariigi Valitsuse 20. oktoobri 2017. a kinnitatud arengukavaga „Energiamajanduse arengukava aastani 2030“ ning Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a kinnitatud dokumendiga „Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid ning keeleteoimetuse tegid Keskkonnainvesteeringute Keskuse projektikoordinaator Tiiu Noormaa (e-post: tiiu.noormaa@kik.ee, tel: 6274121), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetikaosakonna taastuenergia valdkonnajuht Liisa Mällo (e-post: liisa.mallo@mkm.ee, tel: 6256321) ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnaekspert Eva-Ingrid Rõõm (e-post: eva-ingrid.room@kik.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Hendrick Rang (e-post: hendrick.rang@mkm.ee, tel: 6256351).

2. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

2.1 Eelnõu taust

Taastuenergia osatähtsuse suurendamine on Eestile sotsiaalmajanduslikult kasulik, sest nii saame vähendada sõltuvust importkütustest, muuta keskkonda puhtamaks ning luua kohalikke töökohti. Eriti oluline on see transpordisektoris, kus enamik kasutatavatest kütustest on imporditavad fossiilkütused. Tänapäevaks on edukalt käivitunud biometaaniga kasutamine Eesti transpordisektoris. Selleks, et transpordisektoris kasutatavaid kütuseid mitmekesistada, on kasulik uusi lahendusi kogemuste saamiseks esmalt väiksemas mahus katsetada. Toetatava tegevuse puhul on oluline, et see panustaks määruse §-s 2 toodud eesmärgi saavutamisse, milleks on vähem keskkonnanahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine. Taastuenergiaga põhineva elektri kasutamise suurendamine EL-i majanduses ja vesiniku suurem kasutuselevõtt on mõlemad selged sammud, mis on vajalikud

üleminekul kliimaneutraalsele majandusele. Euroopa Komisjoni hinnangul ei saa ühte eelistada teisele, kuna elektrifitseerimine ei ole võimalik kõikides sektorites ning just nimelt neis sektorites on vesinik asendamatu. Kõrgema vesiniku tootmise ja tarbimise potentsiaali ära kasutamiseks on vaja oluliselt tõhustada elektrolüüsi protsessi, muuta elektrolüüserid majanduslikult tasuvaks, suurendada vesiniku salvestusvõimekust ning leida kulutõhusaid vesiniku transportimise viise. Toetuse saamine ei ole piiratud vesiniku tootmisega taastuvelektrist, toetatav on igasugune taastuenergiast rohevesiniku tootmise tervikahela loomine. Taastuenergiaks loetakse: vesi, tuul, päike, laine, tõus-mõõn, maasoojus, prügilagaas, heitvee puhastamisel eralduv gaas, biogaas ja biomass.

Meetme töötab välja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi *ministeerium*). Toetuse taotlusi menetleb, taotluste rahuldamise otsustab, teeb toetavale projektile väljamakseid ja projekti üle järelevalvet Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *KIK*).

2.2 Meetme elluviijad

AÕKS § 161 lõige 3 ja riigi eelarvestrateegia sätestavad majandus- ja taristuministri pädevuse lubatud heitkoguse ühikute enampakkumise müügituludest laekuvate vahendite kasutamise korraldamiseks kliimapoliitika eesmärkide täitmise nn pilootprojektide kaudu. Ministeerium võib vajadusel volitada kompetentsi omavaid riiklikke sihtasutusi, sõlmides selleks halduslepingu vastavalt AÕKS § 161 lõikele 7. Haldusleping sõlmitakse SA Keskkonnainvesteeringute Keskusega pärast kõnealuse määruse jõustumist.

2.2.1 Meetme rakendaja volitamise kaalutlused

Meetme rakendaja määramisel on kaalutud nii majanduslikke aspekte kui ka rakendamise ülesande sisust ja selle täitmiseks vajalikest kompetentsidest lähtuvaid nõudmisi. Meetme rakendaja ülesandeks on esmajärjekorras teostada analüüs ning ettevalmistavad tegevused, mille alusel planeerida ning ellu viia meetme põhitegevused. Kasutades ministeeriumi analüüsi ning ekspertteadmisi, on tuvastatud käesoleva määruse raames läbiviidavate tegevuste eeldatav sisu. Ettevõtluskeskkonnale suunatud meetmed puudutavad spetsiifiliselt turupõhiste toetusmeetmete rakendamist ja väljatöötamist, rahastusmeetmete tõhusust ja teenuste turgu käsitlevaid analüüse. Lisaks on vajalik, et meetme rakendaja oleks võimeline töösse kaasama rahvusvahelist ekspertiisi ja kogemust.

Eeltoodud ülesannetest tulenevalt on kaalutud nii KIKi kui ka SA KredExi sobivust meetme rakendajana. Analüüsiti nelja erinevat aspekti ning analüüsi tulemus on näidatud alloleval maatriksil. Hinnang erinevate aspektide kohta on näidatud skaalal ühest kolmeni, kus üks on „pigem nõrk“ ning kolm „pigem tugev“.

	SA Keskkonnainvesteeringute Keskus	SA KredEx
Laiapõhjaliste analüüside teostamise kogemus	2	2
Toetusmeetmete rakendamise kogemus	3	2
Rahvusvaheliste hankemenetluste, ekspertide kaasamise ja suuremahuliste projektide läbiviimise kogemus	3	3
Eelnev kogemus sarnaste projektide läbiviimisel	3	2
Kokku	11	9

Mõlemal asutusel on rahvusvaheliste hankemenetluste, ekspertide kaasamise ja suuremahuliste projektide läbiviimise kogemus.

KIK on analüüside läbiviimisel olnud tihti rahastaja rollis, kuid on teostanud ka ise näiteks oma rahastusmeetmete rakendamise tõhusust ja energiateenuste turgu käsitlevaid analüüse. KIKis tegeleb sarnaste meetmetega analüütilise keemia doktorikraadiga keskkonnaekspert, kelle peamiseks uurimisvaldkonnaks on olnud kasvuhoonegaasid, kliima soojenemine ja sellega seotud keskkonnariskid. KIK rahastab ligikaudu 50 meetmetegevust. KIK on mitmel Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamise perioodil olnud energeetikavaldkonna meetmete rakendusüksus ja on andnud samalaadseid toetusi keskkonnaprogrammist. Sarnastest meetmetest on näiteks struktuurivahendite meetme „Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis“ tegevuse „Biometaani tootmise ja transpordisektoris tarbimise toetamine“ elluviimiseks toetatud gaasibusside kasutuselevõttu ja biometaani tanklate rajamist (toetuse suurus 9 miljonit eurot). Lisaks on KIKil rahvusvaheliste hankemenetluste, ekspertide kaasamise ja suuremahuliste projektide läbiviimise kogemus (7 linna tänavavalgustus 15 miljonit eurot, Raadi rehvid 2,3 miljonit eurot). Riigi lubatud heitkoguse ühikute enampakkumise müügituludest laekuvate vahendite kasutamise kogemus on KIKil Eestis kõige pikem, alates toetuse andmisest taastuenergiaallikate laialdasemaks kasutamiseks energia tootmiseks (2010) ja väga mahukas, nt lasteaiahoonetes energiatõhususe ja taastuenergia kasutuse edendamiseks, täiselektriliste sõidukite ostutoetus, elektribusside transpordisektoris kasutuselevõtu pilootprojekt.

KredEx on näiteks osalenud ja läbi viinud analüüse, mis käsitlevad ehitiste energiatõhususega seotud erinevaid aspekte (finantseerimine ja tehnilised aspektid) ning on osalenud ja osaleb Euroopa Liidu finantseeritavates projektides, mis aitavad parandada ehitusturul tegutsevate turuosaliste oskusi ning kompetentsust. KredEx on samuti pikaajaliste kogemustega struktuurivahendite rakendaja. Lisaks on Kredex osalenud veel ka mitmete kvoodimüügituludest laekuvate vahendite kasutamisel (elektriautode toetus).

Meetme rakendajaks määramisel tugineti eelnevale analüüsile ning ka rakendamiseks vajalike tegevuste läbiviimiseks eelnevate sarnaste toetusmeetmete või projektide kogemusele. Eelnevalt välja toodud põhjenduste tulemusel on meetme rakendajaks otsustatud määrata SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

1. peatükk Üldsätted

Eelnõu § 1 kohaselt on määrus kehtestatud riigi eelarvestrateegias määratud meetmele „Kliimapoliitika eesmärkide täitmise nn pilootprojektideks“ (edaspidi *meede*) tuginedes. Toetust antakse kooskõlas Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a kinnitatud dokumendiga „Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030¹“ eesmärkidega ning Vabariigi Valitsuse 20. oktoobri 2017. a poolt kinnitatud arengukavaga „Energiamajanduse arengukava aastani 2030“.

Eelnõu § 2 kirjeldab meetmes kajastatud toetuse andmise eesmärki ja oodatavat tulemust. Toetuse andmise eesmärk on vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale ühistranspordile ülemineku ergutamise, mille saavutamiseks rahastatakse rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahendust ühistranspordisektoris.

Eelnõu § 3 nimetab meetme elluviijad. Meetme tingimused töötas välja ministeerium ja toetuse taotluseid menetleb KIK. KIK tegutseb projekte rahastades halduslepingu alusel haldusorganina. Toetust antakse haldusotsuse alusel. KIKi toimingud ja otsused peavad

¹ Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (kättesaadav: https://www.mkm.ee/sites/default/files/teatis_eeesti_riiklik_energia-_ja_kliimakava_aastani_2030.pdf)

vastama haldusmenetluse seadusele ning neid on võimalik vaidlustada. Vaide lahendab KIK. Paragrahvis loetletakse KIKi õigused ja kohustused toetatavate projektide väljavalimisel, toetuse maksmisel ja järelevalve tegemisel nii toetuse kasutamisel kui toetusega soetatud vara kasutamisel. Paragrahvis ei loetleta neid KIKi kohustusi ja õigusi, mida määruse järgmised paragrahvid üksikasjalikult reguleerivad.

KIK säilitab kõik toetuse andmisega seotud dokumendid E-toetuse keskkonnas kümme aastat pärast toetuse viimast väljamakset. Selle aja jooksul peab olema tagatud võimalus tõendada, et riigiabi on antud toetuse saajale õiglases suurus.

Eelnõu § 4 defineerib eelnõus kasutatavad terminid.

Taastuvelekter on elekter, mis on täielikult toodetud taastuvenergiast. Jätkusuutlikkust arvestava energiaallika all mõeldakse kütuseid, mille tootmine ei kahjusta keskkonda, ei põhjusta muutusi maakasutuses ja mis on pärit taastuvatest allikatest: vesi, tuul, päike, lained, looted, maasoojus, prügilagaas, heitvee puhastamisel eralduv gaas, biolagunevad olmejäätmed, sõnnik, läga, reoveesetted, toiduvalmistamisel kasutatud õli või rasva jäägid ja puidu jäätmed. Taastuva allikana ei lähe arvesse tüvepuud, sellest valmistatud tooted ega muu jäätmepuidu ja tüvepuudu baasil valmistatud segu. Biomass, mida kasutatakse energia tootmiseks peab vastama biomassi säästlikkuse kriteeriumitele (artikkel 29) tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise kohta (ELT L 328, 21.12.2018, lk 82–209)(edaspidi *biomassi säästlikkuse kriteeriumid*).

Biomassi all mõeldakse põllumajandusest (kaasa arvatud taimsed ja loomsed ained), metsamajandusest ja sellega seotud tööstusharudest, sealhulgas kalandusest ja vesiviljelusest pärit bioloogilise päritoluga jäätmete ja jääkide biolagunev fraktsioon ning jäätmete, sealhulgas bioloogilise päritoluga tööstus- ja olmejäätmete biolagunev fraktsioon.

Rohevesiniku tervikahela etapid on järgmised:

Rohevesiniku tootmine elektrolüüseri abil veest, kasutades selleks 100% taastuvenergiat, vastavalt RED II vahetu tootmise nõutele (Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/2001 artikkel 27 lõige 3², **või** vesiniku tootmine 100% biogaasist, mille toomiseks on kasutatud 100% ulatuses jätkusuutlikkust arvestavaid energiaallikaid (Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/2001 nõuetele vastavad biojäätmed, sõnnik, läga **või** direktiivi 2018/2001 V lisa A ja B kütused, mille kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemise vaikeväärtus on suurem kui 80% ja mille tootmisel ei teki maakasutuse muutuse tõttu netoheidet **või** tõendatavalt 100% artikkel 29 nõuetele vastavalt toodetud biomassist saadud kütused mille kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemise vaikeväärtus VI lisas A on suurem kui 90%, v.a. tüvepuud ning sellest valmistatud brikett, graanul ja puiduhake. Tootmise alla arvestatakse ka rohevesiniku eraldamine, kompresserimine, säilitamine.

Tarnimine – siin all mõeldakse kõiki etappe, mis jäävad vesiniku tootmisüksuse ja selle lõppkasutuseks mõeldud transpordivahendisse lõpliku tankimise vahele (sh nt transport, säilitamine ja tankimine ja nendega seotud tegevused nt jahutus, järelevalve).

Tarbimine – vesiniku tarbimine lõppkasutuses oleva transpordivahendi energiaallikas (nt kütuseelemendis elektri tootmiseks).

Ühistranspordi ja ühissõiduki mõistet kasutatakse määruses ühistranspordi seaduse tähenduses.

² Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/2001 artikkel 27 lõige 3 (kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=EN>)

Eelnõu § 5 näeb ette alused riigiabi andmiseks.

Riigiabi valdkonnas kehtivad otsekohalduvad ELi õigusaktid, mille tõlgendused põhinevad Euroopa Kohtu ning Euroopa Komisjoni praktilisel. Riigiabi käsitlevad riigisisised rakendussätted sisalduvad konkurentsiseaduse 6. peatükis. Riigiabi mõiste elemente selgitatakse täpsemalt Euroopa Komisjoni riigiabi mõiste teatises.³

Rohevesinikku kasutava transpordivahendi soetamiseks antakse abi Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 (üldise grupierandi määrus, GBER) artikli 36 alusel, lähtudes selle artikli 36 lõike 5 punktist b, mille kohaselt tuleb investeeringu kulud kindlaks määrata, viidates sarnasele, kuid vähem keskkonnasõbralikule investeeringule, mida oleks olnud võimalik teha ilma abita. Seega on lubatud toetada rohevesinikku kasutava transpordivahendi koos varustusega soetamiskulu ulatuses, mille võrra sellise transpordivahendi maksumus ületab sellega võrreldava tavalise transpordivahendi maksumust. Transpordivahendi soetamise osas on selline lähenemine analoogia alusel kooskõlas Euroopa Komisjoni riigiabi otsusega SA.48190 (2017/N),⁴ milles komisjon otsustas, et elektribusside toetamine on lubatav keskkonnaabina. Meetmest on võimalik toetada erinevaid transpordivahendeid, mille soetamiskulud võivad olla erinevad, mõnel puhul võib olla turul valmislahendusena valmis toode, teisel puhul tuleb arvestada kohandamise või ümberehituskuludega. Seetõttu peab taotleja esitama koos taotlusega võrdlusaluse, millest lähtudes hinnata keskkonnaabi abikõlblikkust. KIK kontrollib taotluse hindamisel muu hulgas ka sellise võrdluse põhjendatust ja vastavust üldise grupierandi määruse nõuetele.

Rohevesiniku tootmisüksuse jaoks antav toetus on taastuvallikatest toodetud energia edendamisse tehtavateks investeeringuteks ettenähtud abi üldise grupierandi määruse artikli 41 tähenduses, mis lubab abikõlblikke kulusid määrata ainult väikeste käitiste puhul. Eelnõu koostamisel osalenud tehniliste asjatundjate hinnangul võib abikõlblike kulude kindlaksmääramisel lähtuda artikli 41 lõike 6 punktist c, kuivõrd määruse alusel antakse toetust katselistele pilootprojektidele ja võimalike toetuse saajate puhul on tegemist väikeste käitistega, mille puhul vähem keskkonnasõbralikku investeeringut ei ole võimalik kindlaks teha, kuna taolisi väikeseid käitisi ei pakuta avalikul turul.

Samuti tuleb järgida üldise grupierandi määruse artikli 41 lõigetes 2-4 sätestatud tingimusi, nimelt abi ei anta toidupõhiste biokütuste tootmiseks, ega selliste biokütuste jaoks, mille suhtes kohaldatakse tarne- või segamiskohustust ega ka hüdroelektrijaamadele, mis ei vasta Euroopa Parlamendi direktiivile 2000/60/EÜ.

Rohevesiniku tarnetaristu rajamiseks on kaks võimalust riigiabi andmiseks – üldise grupierandi määruse artiklid 36 ja 56. Artikli 36 puhul tuleb loomulikult järgida kõiki selles ja üldise grupierandi määruse üldsätetes ette nähtud tingimusi ning lisaks peab selline taristu olema suletud, st kasutusel ainult toetuse saaja oma tarbeks.⁵ Abikõlblikud kulud arvutatakse võrreldava „tavalise“ investeeringu ja keskkonnasõbralikumaa investeeringu hinnavahe alusel. Lisaks võib rohevesinikku kasutavate transpordivahendite tarnetaristule anda ka üldise grupierandi määruse artiklis 56 ette nähtud abi, kui kõik sellekohased tingimused on täidetud. See tähendab eelkõige, et huvitatud kasutajad peavad taristule juurde pääsena avatud, läbipaistval ja mittediskrimineerival alusel. Taristu kasutamise tasu või müügihind peab

³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1469193387743&uri=CELEX:52016XC0719\(05\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1469193387743&uri=CELEX:52016XC0719(05))

⁴ Komisjoni otsus, juhtum SA.48190 (2017/N) – Support scheme for the acquisition of electric buses for urban public transport, ELT C 158, 4.5.2018, lk 1 (kättesaadav: https://ec.europa.eu/competition/ejojade/iseif/case_details.cfm?proc_code=3_SA_48190).

⁵ Vt asjaomase komisjoni juhendi punkt 47, avaldatud veebis aadressil

https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/template_RFF_electric_and_hydrogen_charging_requirements.pdf.

vastama turuhindadele. Kontsessiooni või muu volituse kolmandale isikule taristu käitamiseks võib anda avatud läbipaistval ja mittediskrimineerival alusel, võttes täielikult arvesse kohaldatavaid hankereegleid. Nimetatud nõuete täidetust hinnatakse taotlusepõhiselt. Kui laadimistaristu ei vasta artikli 56 ega 36 tingimustele, siis selleks üldise grupierandi määruse alusel toetust anda ei saa. Kolmanda võimalusena võib siiski anda tarnetaristu rajamiseks määruse kohaselt vähese tähtsusega abi, vastavalt Euroopa Komisjoni määrusele (EL) nr 1407/2013. Vähese tähtsusega abi piirmäär on 200 000 kolme aasta jooksul ühe ettevõtja kohta kõikidest avaliku sektori allikatest.

Muude abikõlblike kulude katmiseks antakse toetust samuti vähese tähtsusega abina.

Lisaks asjaomase riigiabi andmist lubavatele nimetatud ELi määruse eritingimustele tuleb järgida ka nende määruste üldtingimusi. Neist on siin eelkõige oluline mainida üldise grupierandi määruse artiklis 6 sätestatud ergutava mõju nõuet. Nimelt loetakse abil olevat ergutav mõju, kui abisaaja on asjaomasele liikmesriigile esitanud kirjaliku abitaotluse enne projekti või tegevusega seotud töö alustamist. Töö alustamine tähendab projekti suhtes mistahes siduva lepingu sõlmimist. Selle hulka ei loeta varasemaid tasuvus- või eeluuringuid.⁶ Seoses vähese tähtsuse abiga tuleb arvestada, et kui toetuse saaja on viimase kolme aasta jooksul saanud teistest allikatest sellist abi, siis võib tal lubatud 200 000 juba (osaliselt) täis olla ja selle võrra on võimalik meetmest vähem abi anda. Lisaks loetakse vähese tähtsuse abiga seoses „üheks ettevõtjaks“ taotleja seotud ettevõtjad, kellel on taotlejaga määruses (EL) nr 1407/2013 artikli 2 lõikes 2 sätestatud seosed.

Toetuse saaja peab esitama riigiabi nõuete täidetuse kohta selgitused, kinnitused ja vajadusel arvestused taotluse koosseisus eraldi dokumendis, milles võib kohalduvatel juhtudel viidata taotluse teistes osades esitatud andmetele.

Võimaliku riigiabi tagasinõudmise korral on aluseks nõukogu määrus (EÜ) nr 659/1999 ning Euroopa Komisjoni määruse (EÜ) nr 794/2004. Riigiabi puhul tuleb arvestada, et ELi riigiabiõigus on otsekohalduv ning toetuse saajatel ei teki siseriiklike asutuste tegevuse või tegevusetuse tõttu õigustatud ootust abi seaduslikkuse suhtes. Ainult Euroopa Komisjon võib tunnistada siduvalt abi seaduslikuks. Euroopa Kohtu praktika kohaselt peab mõistlikult hoolikas ettevõtja olema võimeline ise veenduma, et riigilt saadud vahendid on kooskõlas riigiabi põhimõtetega.

2. peatükk Toetuse andmise alused

Eelnõu § 6 sätestab toetatavad tegevused ja nõuded rohevesiniku tootmiseks kasutatavale taastuvenergiale.

Toetatav tegevus seisneb ühistranspordisektoris rohevesiniku kasutuselevõtu süsteemi loomises, mille käigus töötatakse välja tervikahel, mis peab koosnema rohevesiniku tootmisest, tarnetaristust ja tarbivast seadmest. Projekt, mis ei koosne kõigist kolmest komponendist, toetust ei saa. Sealjuures ei ole oluline, et kõigile kolmele komponendile taotletakse toetust.

Rohevesiniku tootmisüksus, tarnetaristu ja lõppkasutuses olev transpordivahend peab olema kasutuses Eestis vähemalt 5 aastat toetuse väljamaksmisest. Näiteks avalikuks kasutuseks loodud tarnetaristu, mis saab toetust grupierandi määruse artikkel 56 lõike 3 kohaselt peab olema avalikus kasutuses vähemalt 5 aastat arvates lõppmakse tegemisest.

⁶ Euroopa Komisjoni selgitused üldise grupierandi määruse eri tahkude kohta leiduvad aadressil: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/practical_guide_gber_en.pdf.

Seatakse eraldi nõuded taastuenergiale. Rohevesiniku tootmiseks elektrolüüseri abil veest võib kasutada ainult taastuvelektrit. Taastuvelektri elektrijaam on määruse mõistes iga elektrit tootev üksus, mis toodab üksnes taastuenergiat. Juhul, kui taastuvelekter tarnitakse taastuvelektri elektrijaamast, esitatakse tõenduseks, et vastav elektrienergia on tarnitud võrgust elektrienergiat võtmata, näiteks taastuvelektri elektrijaama võimsuse kohta andmed või müügileping. Elektrivõrgust taastuvelektri kasutamise tõendamiseks esitatakse päritolutunnistuste elektroonilises registris toetuse saaja kasuks kustutatud päritolutunnistused, toetuse saaja elektritarbimise leping ja tarbimisandmete info või toetuse saaja taastuenergia tootmisest tootmise ja tarbimise andmed. Kui taastuvelektrienergia on toodetud taastuenergia tootmisüksuse läheduses (mis asub kuni 6 km kaugusel vesiniku tootmisüksusest) saab vastavalt EL taastuenergia direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 27 lõikest 3, võtta elektrienergia osakaalu arvestamisel statistikas 100% taastuenergiانا arvesse seda energiat, mis on saadud otseühenduse kaudu taastuvelektrit tootvast käitisest. Muul juhul tuleks taastuvelektri osakaalu arvestamisel võtta arvesse kahe aasta tagust taastuvelektrienergia osakaalu, mis antud riigis lõpptarbimises kasutati. See kajastub ka kasvuhoonegaaside arvutamise metoodikas, mille esitamise vorm on sätestatud määruse lisa 4. Kasvuhoonegaaside arvutamise metoodika avaldatakse KIK koduleheküljel.

Rohevesinikku biogaasist tootes võib kasutada üksnes taastuvelektrit või kütuseid, mille tootmine ei kahjusta keskkonda, ei põhjusta muutusi maakasutuses ja mis on pärit biolagunevatest olmejäätmetest, sõnnikust, lägast, reoveesetetest, toiduvalmistamisel kasutatud õlist või rasva jääkidest või puidu jäätmetest ning mis vastavad biomassi säästlikkuse kriteeriumitele.

Eelnõu § 7 sätestab projekti abikõlblikkuse perioodi.

Projekti abikõlblikkuse periood on ajavahemik, millal toetatav tegevus tuleb ellu viia. Projekti abikõlblikkuse perioodi lõpp ei või olla hilisem kui 30. november 2024. a, mis tähendab, et selleks kuupäevaks peab olema toetatav tegevus ellu viidud, lõppmakse taotlus esitatud ja makse toetuse saajale teostatud. Kui toetuse saaja ei jõua abikõlblikkuse perioodil kõiki eelnimetatud toiminguid sooritada, kaotab ta õiguse toetust saada. Abikõlblikkuse perioodi teatab toetuse saaja ise taotluses ja see on sisuliselt projekti elluviimise eeldatav aeg. Enne taotluse esitamist ei tohi toetuse saaja mingisuguseid projekti tegevusi, mille kulude hüvitamist ta soovib, teha. Toetuse saaja taotluse alusel ja mõjuva põhjuse olemasolul on võimalik abikõlblikkuse perioodi pikendada tingimusel, et projekti elluviimisel saavutatav tulemus ei vähene, kuid 30. novembriks 2024. a peavad kõik tegevused olema lõpetatud ja toetus välja makstud. Abikõlblikkuse pikendamise põhjendatust hindab KIK toetuse saaja taotluse alusel.

Eelnõu § 8 määratleb toetuse suuruse, osakaalu ning abikõlblikud kulud.

Toetuse kogu eelarveks on viis miljonit ning 80 tuhat eurot, millest toetuse eelarve projekti kohta on maksimaalselt viis miljonit ning millest 80 tuhat on meetme administreerimise kulu.

Lõikes 2 nähakse ette toetuse osakaalud vastavalt üldise grupierandi määruse asjaomaste abiliikide maksimaalselt võimalikele summadele. Meetme eri tegevustele/kuludele antava riigiabi liigid on määratletud §-s 5 ning iga liigi vastavad abi osakaalud on sätestatud üldises grupierandi määrukses. Määrukses ette nähtud abi osakaalu saamiseks on artiklite 36 ja 41 alusel antava abi puhul baasmäärale liidetud 15 protsendipunkti tulenevalt asjaolust, et Eesti kuulub kuni 2021. aasta lõpuni aluslepingu⁷ artikli 107 lõike 3 punkti a tingimusi täitvasse abi saavasse

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=ET>

piirkonda. Abi andmise otsused tuleb teha hiljemalt 31.12.2021. Kui selleks ajaks kõiki otsuseid ei tehta, siis lisandub baasmäärale ainult 5 protsendipunkti ja maksimaalmääras toetust pole võimalik riigiabi reeglitest tulenevalt anda. Madalam osakaal hakkab kehtima alates 01.01.2022, kuna Eesti muutub siis ELTL artikkel 107 lg 3 punkti (a) piirkonnast punkti (c) piirkonnaks.

Määruse koostamisel on otsustatud mitte rakendada üldise grupierandi määruses sisalduvat võimalust suurendada abi VKEdest abi saajate puhul.

Üldise grupierandi määruse artiklis 56 sisalduva kohaliku taristu abi puhul ei ole ette nähtud abi osakaalu, vaid abi arvutatakse abikõlblike kulude ja investeeringu tegevuskasumi vahena. Selleks peab toetuse saaja esitama määruse artikli 11 lõike 5 punkti 6 kohaselt asjaomase selgituse ja arvestuse. Kui soetatakse tarnetaristu oma tarbeks, on abikõlblik ehitiste hinnavahe vastavalt grupierandi määruse artikli 36 lõike 5 punktile b.

Vähese tähtsusega abi andmisel ei ole ELi õiguses abi maksimaalset osakaalu kehtestatud. Määruse koostamisel on otsustatud seda abi anda maksimaalse määraga. Vähese tähtsusega abi suurus, nagu on kirjas määruse § 5 lõikes 7, on maksimaalselt 200 000 eurot kolme aasta jooksul.

Lõigetes 4 ja 5 määratletakse, millised kulud on abikõlblikud ja millised kulud ei ole abikõlblikud. Abikõlblikud kulud peavad panustama eelnõu § 2 eesmärkide täitmisesse.

Lõikes 4 nähakse ette abikõlblikud kulud vastavalt üldise grupierandi määruse asjaomaste abiliikide sätetele. Neid abiliike on selgitatud eespool § 5 juures, kus on lisatud ka viited põhjalikumatele komisjoni dokumentidele. Transpordivahendi ümberehitamise kulud tuvastatakse kuludokumentide alusel ja toetuse maksimaalne osakaal on 55% vastavalt määruse § 8 lõike 2 punktis 1 esitatule.

Kõik kulud peavad olema vahetult seotud asjaomaste abiliikidega. KIK hindab abikõlblikke kulusid juhtumipõhiselt ja dialoogis taotlejaga, konsulteerib vajadusel ministeeriumiga ning Rahandusministeeriumiga ja tehniliste ekspertidega ning teeb põhjendatud juhul ettepaneku taotlust või projekti muuta, et taotletavad kulud vastaksid asjaomase riigiabi abiliigi abikõlblikkuse nõuetele.

3. peatükk

Taotlejale, partnerile ja taotlusele esitatavad nõuded

Eelnõu § 9 sätestab taotlejale ja partnerile esitatavad nõuded.

Lõike 1 kohaselt võib taotlejaks olla iga Eestis registreeritud juriidiline isik. Halduskoormuse mõistliku hoidmise tõttu on piiratud taotlejate ringi Eestis registreeritud juriidilise isiku nõudega. Samuti peab partneriks olema Eestis registreeritud juriidiline isik. Füüsilised isikud on välistatud kuna tegemist on suuremahulise majandustegevusega (arvukas töötajaskond, suur omafinantseering). Välisriigi ettevõtjad on välistatud kuna projekti tulemuse kasutamist oodatakse Eestis vähemalt 7 aastat ja selle tagamiseks on määruse andja juba nõudmas Eestis tegutsevat ettevõtjat. Välisriigi taotleja või partner saab Eestis tegutsemiseks ettevõtte Eestis asutada. See ei ole Eestis koormav. Tegemist ei ole ajutise teenuse osutamiseiga MSÜS mõistes.

Lõige 2 võimaldab taotlejal kaasata projekti partneri. Partneril peavad tekkima projekti elluviimisel abikõlblikud kulud. Näiteks võib partner rajada ühe osa tervikahelast. Sel juhul,

kui partner on saanud toetust, vastutab ta koos toetuse saajaga tervikahela sihipärase kasutamise eest viie aasta jooksul projekti lõppemisest.

Lõige 3 sätestab taotlejale ja partnerile esitatavad nõuded. KIK teostab võlapäringu Maksu- ja Tolliameti avalikus registris⁸, kontrolli eesmärk on veenduda, et taotlejal puudub Maksu- ja Tolliameti võlapäringust nähtuvalt avalikult kuvatav võlg või on see ajatatud. KIK kontrollib äriregistrist, et taotleja majandustegevus ei oleks lõppenud ega peatunud, taotleja suhtes ei oleks algatatud likvideerimis- ega pankrotimenetlust ning taotleja omakapital vastaks äriseadustikus sätestatud nõuetele. KIK kontrollib struktuuritoetuste registrist, et taotleja ei oleks sama kulu hüvitamiseks varem toetust saanud. Taotleja või äriühingust taotleja esindajaks ei või olla isik, keda on karistatud majandusalase, ametialase, varavastase või avaliku usalduse vastase süüteo eest ja tema karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud. Riigi Tugiteenuste Keskuse E-toetuse keskkonnas tehakse kontrollimiseks automaatne päring karistusregistrisse. Samuti kontrollitakse taotleja karistatust KarS § 260¹ kohaselt, millega tagatakse liikmesriigi kohustus, mis tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2009/52/EÜ, millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike töandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded (ELTL L 168, 30/06/2009, lk 24–32) artikli 7 lõike 1 punktist a, mille kohaselt ei tohi anda toetust viie aasta jooksul ebaseadusliku töötamise avastamisest. Sätet kohaldatakse, kui taotlejat on karistatud karistusseadustiku § 260¹ alusel ja vastav karistus on kehtivana karistusregistris. Sellise taotleja taotlust ei rahuldata. KIK teeb E-toetuse kaudu päringu karistusregistrisse saamaks teada, kas taotlejat või tema seaduslikku esindajat on karistatud karistusseadustiku § 260¹ (Eestis ilma seadusliku aluseta viibivale välismaalasele töötamise võimaldamine) alusel.

Eelnõu § 10 sätestab taotlusele esitatavad nõuded.

Toetuse saajal tuleb Riigi Tugiteenuste Keskuse E-toetuse keskkonnas⁹ täita taotlusvorm. E-toetus on struktuuritoetuse register, mis on avaliku teabe seadusega kooskõlas asutatud andmekogu. Registri põhimäärus ja kasutamise kord on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 31. juuli 2014. a määrusega nr 121 „Struktuuritoetuse registri pidamise põhimäärus“.

Taotlus tuleb esitada taotlusvooru avatud oleku ajal. Taotlusvooru avab KIK vähemalt kolm kuud enne taotluste esitamise tähtpäeva. Taotlusvooru tähtaja jooksul tuleb taotlus E-toetuses esitada, kuid hindama hakatakse seda pärast taotlusvooru tähtpäeva saabumist. Pärast taotlusvooru tähtpäeva taotlust esitada võimalik ei ole.

Taotlusvormil tuleb täita korrektselt kõik lahtrid, mis hõlmavad endas infot taotleja, projekti tegevuste, ajakava, eelarve, väljundnäitajate kohta. Taotlusvormil esitatud andmed peavad olema täielikud ja õiged. Kui taotlusvormis esitatakse ebaõigeid andmeid, jätab KIK taotluse rahuldamata. Andmete puudulikkuse korral saadetakse toetuse saajale E-toetuse keskkonnas päring koos suunistega taotluse täiendamiseks. Ühtlasi peab taotleja kinnitama, et ta on taotlusvormi korrektselt täitnud, andmed on õiged ja täielikud ning planeeritud tegevused on kooskõlas käesoleva määruse, Euroopa Liidu ja riigisiseste õigusaktidega. Kusjuures kui tehnoloogia valmiduse tase on seitse, peab taotlusega koos esitama tehnoloogia pakkuja kinnituse, et soetatav tehnoloogia on 30. novembriks 2024. a tarnitud, installeeritud ja töövalmis. Kui tehnoloogia valmiduse tase on 8 või suurem, sel juhul kõnealust kinnitust esitama ei pea, kuna puudub põhjendatud kahtlus, et tehnoloogia valmistustase 8 või suurem, ei suudeta tähtaegselt tarnida, installeerida ning töövalmis saada. Täpsustatud nõuded taotlusele on selgitatud määruse lisas 2.

⁸ Maksu- ja Tolliameti avalik register (kättesaadav: <https://apps.emta.ee/saqu/public/taxdebt?lang=et>)

⁹ Riigi Tugiteenuste Keskuse E-toetuse keskkond (kättesaadav: <https://www.rtk.ee/>)

Lõikes 6 kohustatakse taotlejat esitama kõik lisades nõutud dokumendid. Määruse lisa 2 nimetatud dokumendid esitab taotleja asjakohasel juhul. Toetuse saajalt nõutakse selles lõikes ka riigiabi arvestuse esitamist, sest ta tunneb oma projekti kõige paremini ning saab tänu sellele nõudele riigiabi tingimusi teadvustada ja koostada projekti algusest peale riigiabi nõuetele ja piirangutele vastavana.

Lõike 7 kohaselt tuleb esitada KIKile teave ja dokumendid selle kohta, kui projektile taotletakse või on taotletud toetust mõnest muust avaliku sektori allikast. Eri rahastusallikatest kumuleerimisel lähtutakse üldise grupierandi määruse artiklis 8 sätestatud põhimõtetest.

4. peatükk Taotluse menetlemine

Eelnõu § 11 sätestab taotluse menetlemise tegevused ning järjekorra.

Taotluse menetlemine koosneb taotluse vastuvõtmisest ja läbivaatamisest, esitatud andmete ja nõuetele vastavuse kontrollist, taotluse hindamisest ning taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse tegemisest. KIK võib vajadusel nõuda taotlejalt selgitusi ja lisainformatsiooni, andes puuduse kõrvaldamiseks taotlejale kuni 14-kalendripäevalise tähtaja, mille võrra taotluse menetlemise tähtaeg pikeneb. Taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse korral esitab KIK taotlused hindamiskomisjonile hindamiseks 14 kalendripäeva jooksul peale taotlusvooru sulgemist.

Kui taotlusest ei kõrvaldata KIKi poolt välja toodud puudust selleks määratud tähtaja jooksul, teeb KIK taotluse rahuldamata jätmise otsuse taotlust hindamata ja taotlejat täiendavalt ära kuulamata.

Taotluses esitatav teave projekti sisu kohta loetakse ärisaladuseks ja KIKil on kohustus seda ärisaladust kaitsta. Selleks luuakse KIKis eraldi protseduur, mille kohaselt toimub taotluste menetlemine. Kõik taotluste hindajad peavad allkirjastama saladuse hoidmise deklaratsioonid.

KIK nõustab taotlejaid taotlemisel nii telefoni kui e-kirja teel. E-toetuses taotlust sisestades aitab taotlejat KIKi poolt meetme eest vastutav projektikoordinaator, kelle nimi ja kontaktandmed avalikustatakse KIKi kodulehel vastava taotlusvooru info rubriigis.

KIK kuulutab välja taotlusvooru. Taotlusvooru väljakuulutamise aeg ja taotlusvooru pikkus ning vooru eelarve suurus teatatakse KIKile ministeeriumi poolt kirjalikult.

Eelnõu § 12 sätestab taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse kontrolli ning taotluse nõuetele vastavuse ja mittevastavuse tingimused.

Taotleja tunnistatakse nõuetele vastavaks, kui ta vastab §-s 9 sätestatud nõuetele, samuti peab § 9 nõuetele vastama partner. Taotlus peab vastama kõikidele määruses taotlusele ja projektile kehtestatud nõuetele. Taotlus ei vasta nõuetele kui toetust ei taotleta toetatavale tegevusele, on esitatud ebaõigeid või mittetäielikke andmeid, määratud tähtaja jooksul ei ole taotlusest kõrvaldatud puudusi või taotlus ei vasta mõnele teisele määruses esitatud nõudele. Kui taotleja ja taotlus vastavad nõuetele, siis suunatakse taotlus hindamisele. Kui taotleja või taotlus ei vasta nõuetele, siis tehakse § 16 alusel taotluse rahuldamata jätmise otsus.

Vastavaks tunnistatud projektid pääsevad paremushindamisele, mis toimub § 14 kehtestatud hindamiskriteeriumide kohaselt.

Taotlusvooru esitatud projektis kasutatavate tehnoloogiate valmiduse tase (TVT) skaalal peab olema 7 või suurem. TVT tasemete selgitused on leitavad: <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2019/01/Tehnoloogilise-valmiduse-tasemed.pdf> Tehnoloogiate tehnilise

valmidusastme tõendamiseks esitab taotleja määruse lisa 1 „Äriplaani ja finantsanalüüsi koostamise juhendis“ kirjeldatud tõendid töötavatest prototüüpidest koos seadmete tehniliste parameetrite, keskmistele töötingimustele vastavate kasutegurite ja kasvuhoonegaaside (KHG) heitme vältimise meetoditega. Tootmise, transpordi ja tarbimise puhul tuleb kirjeldada tehnoloogiad ja projekti elluviimise etapid ning esitada tegevuste elluviimise äriplaani koos ajakava ja projekti finantsanalüüsiga. Taotleja esitab KHG arvutuse, mis on arvutatud KIKi koostatud metoodika põhjal. Metoodika avaldatakse KIKi kodulehel Exceli vormis. Taotlusele tuleb lisada hinnapakumised tarnitavatele seadmetele/transpordivahenditele ning taotluse eelarve tuleb koostada erinevatele tervikahela osadele ja peab olema eristatud taotleja ning partnerite tegevuste lõikes. Viimane on vajalik, kuna taotluse rahuldamisel muutuvad kõik osapooled riigiabi saajaks, kes saavad toetust §-s 8 nimetatud määras iga osapoole abikõlblikest kuludest. Ajakava peab olema realistlik ja vastama määruse lisa 1 toodud vastavatele tingimustele, taotlusele peavad olema lisatud koostöökokkulepped. Taotluses peab olema kajastatud projekti sotsiaalmajanduslik- ja keskkonnamõju ning kirjeldatud tervikahela või selle osade skaleeritavus. Ühtlasi tuleb taotluses hinnata projekti elujõulisust ehk kui kaua projekt on plaanitud töötama sh eelistatud on lahendused, mis töötavad ka pärast kohustusliku viieaastase vara säilitamise ja sihipärase kasutamise perioodi lõppemist, näiteks tehnilise eluea lõpuni.

Eelnõu § 13 sätestab hindamiskomisjoni moodustamise tingimused.

Projekti hindamiseks moodustab KIK hindamiskomisjoni, kuhu kuulub vähemalt kolm ministriumide eksperti, kaks keskkonnaministriumide eksperti ja üks KIKi ekspert. KIK võib ministriumide nõusolekul kaasata täiendavalt eksperte. KIK esitab hindamiskomisjoni koosseisu ministriumidele kooskõlastamiseks hiljemalt 14 päeva enne taotlusvooru sulgemist.

Hindamiskomisjone võib läbi viia veebi teel. Kõik hindamiskomisjoni liikmed allkirjastavad erapooletuse ja sõltumatusdeklaratsiooni. Hindamiskomisjoni tööd korraldab KIK, vajadusel kutsudes kokku koosolekud. Hindamiskomisjoni eksperte ei avalikustata, et neid ei oleks võimalik taotlejatel mõjutada. Eksperte ei avalikustata ka tagantjärele, et tagada võimalus samade ekspertide kasutamiseks järgmistes sarnase spetsiifikaga toetusseemides. Hindamiskomisjoni loetakse otsustusvõimeliseks, kui koosolekul osalevad kõik hindamiskomisjoni liikmed.

Eelnõu § 14 sätestab taotluste hindamiskriteeriumid ja -metoodika.

Nõuetele vastavad taotlused reastatakse lisa 3 kirjeldatud rohevesiniku tervikahela hindamiskriteeriumide alusel.

Kui pingereas kõrgeima koha saanud projekti taotlus rahuldatakse ja eelarvesse jääb veel vaba raha, siis on võimalik rahuldada ka järgmisel positsioonil olev taotlus ning nõnda edasi kuni eelarve ammendumiseni. Taotluseid ei rahuldata osaliselt.

Eelnõu § 15 sätestab taotluse rahuldamise nõuded, mille alusel teeb KIK taotluse rahuldamise otsuse. Taotlused rahuldatakse pingerea alusel. Rahuldamise otsuse põhipunktid on sätestatud määruses. Taotlus rahuldatakse, kui see on esitatud määruses kehtestatud korras, vastab §-s 10 kehtestatud nõuetele, toetust taotletakse §-s 8 nimetatud abikõlblike kulude, §-s 7 nimetatud perioodil ning §-s 2 nimetatud eesmärkidel ja §-s 6 nimetatud tegevuste toetamiseks. KIK kannab toetuse pärast taotluse rahuldamise otsuse tegemist riigiabi ja vähese tähtsusega abi registrisse. KIK toimetab taotluse rahuldamata jätmise otsuse toetuse taotlejale kätte viivitamata pärast otsuse tegemist E-toetuse keskkonna vahendusel.

Eelnõu § 16 sätestab taotluse rahuldamata jätmise otsuse tingimused.

Taotlus jäetakse rahuldamata, kui taotleja või taotlus ei vasta esitatud nõuetele; toetust ei taotleta toetatavale tegevusele; tegevust ei planeerita ellu viia abikõlblikkuse perioodil; KIKil tekib kahtlus toetuse eesmärgipärase kasutamise osas ja muudel juhtudel, kui taotluses väljendub teave, mis on vastuolus eelnõu kohases määruses sätestatud toetuse andmise tingimustega. Seega jäetakse taotlus rahuldamata kui see ei vasta nõuetele. Taotlus jäetakse rahuldamata kui eelarvelised vahendid ammenduvad.

Kui taotleja ei vasta nõuetele või taotluses on puudusi, annab KIK puuduse kõrvaldamiseks tähtaja. Kui selle aja jooksul puudust ei kõrvaldata või täiendavat aega ei paluta, teeb KIK taotlejat täiendavalt ära kuulamata taotluse mitterahuldamise otsuse. Puuduse kõrvaldamiseks antud teave ja võimalus esitada selle kohta oma seisukohad või uus teave loetakse toetuse saaja ärakuulamiseks haldusmenetluse seaduse mõttes. Seetõttu ei pea KIK täiendavalt samas küsimuses toetuse saajat ära kuulama enne taotluse rahuldamata jätmise otsuse tegemist. Sätestatakse taotluse rahuldamata jätmise otsuse kohustuslikud elemendid ning taotluse rahuldamata jätmise otsuse kättetoimetamise viis E-toetuse keskkonna vahendusel.

Eelnõu § 17 sätestab taotluse rahuldamise otsuse muutmise ja kehtetuks tunnistamise tingimused.

Põhjenduste olemasolul on KIKil õigus taotluse rahuldamise otsust muuta lähtudes samadest piiridest, reeglitest ja menetluskorrast kui taotluse rahuldamise otsuse tegemisel.

Kui toetuse saaja ei vii projekti ellu rahuldatud taotluse kohaselt, on KIKil õigus taotluse rahuldamise otsus kehtetuks tunnistada ja väljamakstud toetus tagas nõuda.

5. peatükk Toetuse maksmine ja kasutamine

Eelnõu § 18 sätestab toetuse maksmise korra.

Toetus makstakse välja tasutud kuludokumentide alusel abikõlblikkuse perioodil toetuse saajale või partnerile. Maksetaotluse peab esitama toetuse saaja, kes avaldab selles, kas soovib makset enda arvele või partneri kulude katteks partneri arvele. Maksetaotlused tuleb toetuse saaja ja iga partneri lõikes esitada eraldi. E-toetus süsteem ei võimalda ühe maksetaotluse alusel teha väljamakset eri isikutele. Toetus makstakse välja maksetaotluse alusel 30 päeva jooksul maksetaotluse esitamisest. Maksetaotlus esitatakse E-toetuse keskkonna vahendusel KIKile ja see sisaldab endas lõikes 5 nõutud dokumente. Hankeleping tähendab nii hankelepingut riigihangete seaduse tähenduses kui ka käsundus-, töövõtu- või müügilepingut mittehankijast toetuse saaja puhul. Õiguskaitsevahendid on VÕS mõttes õiguskaitsevahendid, näiteks täiendava tähtaja andmine kui töövõtja või müüja rikub kokkulepitud lepingu täitmise perioodi. Kulu tasumist tõendav dokument tähendab maksekorraldust või muud panga maksedokumenti, mis tõendab arve tasumist. Raamatupidamises projekti kulude kajastamist tõendav dokument tähendab raamatupidamise programmist kulukonto väljavõtet, mis tõendab vastava arve kajastamist raamatupidamises.

Kui maksetaotluse menetlemise ajal tuvastab KIK projekti elluviimisel rikkumise kahtluse, siis maksetaotluse menetlus peatatakse kuniks rikkumise osas on menetlus lõpuni viidud. Pärast seda jätkub maksetaotluse menetlemine kui projekti toetust ei ole tühistatud. Maksetaotluse menetlemise peatamisest, mis on menetlustoiming, antakse toetuse saajale teada kirjaga E-toetuse vahendusel (HMS § 41).

Kui tuvastatakse rikkumine, siis keeldub KIK täielikult või osaliselt väljamaksest ning vastavaid kulusid abikõlblikuks lugeda ning toetusest hüvitada ei saa.

Eelnõu § 19 sätestab toetuse saaja õigused ja kohustused.

Eelkõige on toetuse saajal õigus saada oma projektile toetust, kui selle elluviimine vastab kõikidele nõuetele, kuid see õigus tuleb välja määruse kogumist.

KIKis tegeleb iga toetuse saajaga temale määratud projektikoordinaator, kelle nimi ja kontaktid teatatakse toetuse saajale koos taotluse rahuldamise otsusega. Toetuse saajal on õigus oma projektikoordinaatorilt saada projekti elluviimisel igakülgset nõustamist. Projektikoordinaatorile on tagatud KIKi poolt juriidiline, finantsanalüütiline ja administratiivne tugi oma toetuse saajate abistamiseks.

Toetuse saaja tagab projekti tegevuste elluviimise taotluses ja taotluse rahuldamise otsuses ning määruses toodud tingimuste kohaselt, säilitab dokumente toetuse kasutamise kohta, kohustub alluma kontrollile ja järelevalvele määruse tingimuste kohaselt.

Rohevesiniku tervikahela loomise käigus soetatud või rajatud vara peab kasutama taotluses kirjeldatud eesmärgil vähemalt viis aastat pärast projektile lõppmakse tegemist.

Lõige 10 keelab pärast vara ostmist omavahenditest või laenu abil, müüa toetuse abil soetatud vara liisingufirmale ja siis endale tagasi liisida (*sales-leaseback*). Keelu põhjus seisneb selles, et sel juhul on KIKi jaoks liiga keeruline ja kulukas kontrollida antud abi tegelikku väärtust. Kaheldav on üldse toetuse andmise vajalikkus.

Eelnõu § 20 sätestab projekti hangete läbiviimise tingimused.

Kui toetuse saaja on hankija riigihangete seaduse tähenduses, siis tuleb tal hankida kõik toetusest hüvitatavad asjad, teenused või ehitustööd riigihangete seadust järgides. Ja kui tal on olemas hankekord, siis väikeostud vastavad selle reeglitele.

Projektiga seotud hankeid ei tohi välja kuulutada enne taotluse rahuldamise otsust, tagamaks kindluse projektile antava ergutava mõju suhtes. Lisaks on välja toodud tingimused, et toetuse saaja kohustub esitama hanke dokumentide eelnõud KIKile enne hanke väljakuulutamist ülevaatamiseks, kui hanke eeldatav maksumus ületab 100 000 eurot.

Kui hanke eeldatav maksumus on alla 100 000 euro või madalam, siis toetuse saaja võtab vähemalt kaks võrreldavat hinnapakkumist või kui nende saamine on raske, siis avaldab hanketeate riigihangete registris. Toetuse saaja võib hinnapakkumist küsida ka ühelt pakkujalt kui ta avaldab hanketeate riigihangete registris. Hanketeate avaldamise korral tuleb silmas pidada, et pakkumuse esitamiseks oleks jäetud mõistlik aeg.

Kui toetuse saaja ei ole hankija, siis tema jaoks on riigihangete registris hanketeate avaldamine kohustuslik, kui hanke eeldatav maksumus on 100 000 eurot või rohkem. Hankija jaoks on madalamad piirmäärad riigihangete seadusest tulenevalt. Alla 100 000 eurose hanke korral tuleb küsida kirjalikult vähemalt 2 võrreldavat hinnapakkumist mittehankijast toetuse saaja puhul. Kõik piirmäärad on kehtestatud käibemaksuta maksumust silmas pidades nagu riigihangete seaduses.

KIKil on kohustus nõustada toetuse saajat ja partnerit hangete läbiviimisel, et hange viidaks läbi määruse nõuete kohaselt.

Hankelepingu muutmise plaanidest tuleb KIKi enne muutmist teavitada, et KIK saaks kontrollida ja nõustada, et muutmine vastaks riigihangete õiguses lubatule ning mittehankijate puhul ei satutaks vastuollu RHS §-st 3 tulenevate põhimõtetega.

Eelnõu § 21 sätestab toetuse kasutamise seotud aruannete esitamise tingimused ja korra.

Toetuse saaja esitab projekti elluviimise kohta vahearuandeid ja lõpparuande. Aruanded esitatakse E-toetuse keskkonnas täites etteantud vormi. Kui toetuse saaja ei esita aruandeid, siis on KIKil õigus temalt toetust tagasi nõuda § 23 lõike 4 alusel, sest toetuse saaja ei ole täitnud oma kohustust.

Arvates projektile lõppmakse tegemisest viie aasta jooksul esitab toetuse saaja KIKile andmeid taastuvenergia kasutamise kohta, (määruse § 6 lõikes 3 sätestatud taastuvenergia nõuded rohevesiniku tootmiseks). Oluline on aruandluses kajastada tegelikku aastast taastuvenergia kasutust ning võrrelda seda esialgsete prognoosidega, vajadusel tuleb esitada põhjendused erinevuste osas prognoosi ja tegeliku taastuvenergia tarbimise vahel.

Toetuse saaja esitab viieaasta jooksul pärast projekti lõppemist E-toetuse vahendusel KIKi poolt ettevalmistatud vormil andmed toetuse abil soetatud vara kasutamise kohta, kasutusväärtuse langemise kohta. Lisaks esitatakse detailsed andmed tootmise ja tarbimisseadmete sisend ja väljundparameetrite kohta gigavatt-tundides. Toetuse saaja peab välja tooma tekkinud kitsaskohad ja eelised võrreldes varasemalt kasutatud lahendusega, tekkinud probleemid kõigis kolmes etapis ja nende lahendused ning nendega seoses tekkinud täiendavad kulud. Aruandluses tuleb kajastada hooajalised kasutuserisused ja seadmete eluiga võrreldes prognoositud elueaga, hooldus, remont. Toetuse saaja ülesanne on koguda vajalikud andmed, et koostada kasutusele võetud ühistranspordivahendi tugevuste ja nõrkuste analüüs võrdluses eelnevalt kasutuses olnud ühistranspordivahendiga. Aruandluses tuleb kajastada tootmisüksuse, tarnetaristu ja ühistranspordivahendi(te) ja nende kasutamise kogumaksumust (ostuhinnad, tanklate kulude võrdlus, seadmete kasutamise hind aastas sh. hoolduskulud, infrastruktuuri maksumus jne) ja ühistranspordivahendi korral koostada vastav võrdlus eelnevalt kasutatud ühistranspordivahendiga. Aruanded peavad olema piisavalt detailsed sh sisaldama summasid eurodes ning energiaühikuid gigavatttundides. Kuna tegu on pilootprojektiga peavad olema aruanded piisava detailsuseastmega, et nendest oleks võimalik teha ammendavaid järeldusi projekti edukuse kohta.

6. peatükk Toetuse väljamaksmisest keeldumine ja tagasinõudmine

Eelnõu § 22 sätestab toetuse väljamaksmisest keeldumise alused.

Kui maksetaotluse menetlemisel tuvastatakse, et väljamakset taotletakse mitteabikõlbliku kulu hüvitamiseks, siis selles osas keeldutakse toetuse väljamaksest ja palutakse maksetaotluse korrigeerimist nii, et see ei sisaldaks mitteabikõlblikku kulu. Kui maksetaotluses on puudus, siis tuleb see kõrvaldada. Kui toetuse saajal on täitmata mõni kohustus, näiteks vahearuande esitamise kohustus, siis tuleb see täita, enne kui on võimalik teostada toetuse saajale toetuse väljamakse. Vastasel juhul KIK keeldub väljamaksmisest.

Samas projekti eelarvest neid kulusid ära ei võeta nagu juhtub siis, kui rikkumine avastatakse pärast toetuse väljamaksmist. Seega on toetuse saajal võimalik vabanenud eelarvet kasutada näiteks kallinemise katteks.

Väljamaksest keeldumise otsus on vaidlustatav.

Kui maksetaotluses esitatud kulu on seotud rikkumisega, millel on osaline mõju kulu abikõlblikkusele, siis keeldutakse väljamaksest osaliselt. Näiteks, kui välja maksmisele esitatakse kulu, mille tegemisel on rikutud hanke korraldamise reeglit ega ole võetud kolme pakkumist, kuid on võetud kaks pakkumist. Sel juhul hindab KIK samadest põhimõtetest lähtudes nagu toetuse tagasinõudmise puhul, kui suur võis olla sellise rikkumise mõju

hankelepingu maksumusele ja võib keelduda toetuse väljamaksmisest 5% ulatuses hankelepingu maksumusest. Põhjendades seda sellega, et kolmas pakkumus oleks võinud olla soodsam, seega pole välistatud, et rikkumisel on mõju sõlmitud lepingu maksumusele. Teisalt ei saa see mõju olla ka üle 5%, kui vastavas turusektoris on arvestatav konkurents ning kaks pakkumust on võetud tegelikelt konkurentidelt ja pakkumused vastavad üldiselt sarnasel turul pakutavatele hindadele.

Eelnõu § 23 sätestab toetuse tagasinõudmise alused ja ulatuse. Kui toetuse saaja ei täida määrusest ja taotluse rahuldamise otsusest tulenevaid kohustusi on KIKil õigus toetus osaliselt või täielikult tagasi nõuda vastavalt AÕKS §-le 182¹ ning määruses sätestatud tingimustel ja korras.

Rohevesiniku tervikahela loomise käigus soetatud või rajatud vara peab olema kasutusel vähemalt viis aastat pärast projektile lõppmakse tegemist. Vastasel korral nõutakse toetus proportsionaalselt soetatud vara kasutuses olnud ajaga tagasi. Ühtlasi on KIKil õigus taotluse rahuldamise otsuses märgitud summa 2% ulatuses tagasi nõuda juhul, kui toetuse saaja ei esita projekti vahe- ning lõpparuandeid, taotluse rahuldamise otsuses toodud tähtaegadel. Toetuse tagasinõudmise korral tunnistatakse vastavas ulatuses taotluse rahuldamise otsus kehtetuks. Toetuse kogu ulatuses tagasinõudmise korral tunnistatakse taotluse rahuldamise otsus kehtetuks.

Näiteks, kui hankijast toetuse saaja on riigihankes seadnud ebaproportsionaalse kvalifitseerimistingimuse ja sellise tingimuse tõttu võis olla pakkujaid, kes ei saanud pakkuma tulla, siis nõutakse lähtudes selle tingimuse piiravast mõjust toetust protsendi alusel tagasi.

Näiteks, kui nõutakse et pakkumuste esitamise ajal peab pakkujal olema töökoda Tallinnas (või Eestis), siis selline tingimus piirab välispakkujaid, kes hanke võitmise korral looksid hooldustingimused. Tagasinõue tuleks 10% hankelepingu maksumusest, kui esitati ikkagi mitu pakkumust, kuid sealjuures kaalutletakse ka juhtumipõhiseid asjaolusid. Hooldusvõimaluse olemasolu saab nõuda hankelepingu sõlmimise ajaks, kuid ka sel juhul ei peaks ettevõtjatele ette kirjutama, kuidas seda korraldada.

Eelnõu § 24 sätestab toetuse tagasimaksmise korra.

Tagasinõutud toetus tuleb tagasi maksta 60 päeva jooksul. Tähtajaks tagastamata summale kohaldatakse viivist 0,1 protsenti iga toetuse tagasimaksmisega viivitatud kalendripäeva eest, kuid kogusummas mitte rohkem kui tagasinõutav toetuse summa vastavalt AÕKS § 182¹ lõikele 4. AÕKS § 182¹ lõike 3 alusel on toetuse tagasinõudmise otsus täitedokument täitemenetluse seadustiku § 2 lõike 1 punkti 21 tähenduses.

Üldjuhul tasaarveldatakse tagasimaksmisele kuuluv toetuse sama projekti raames väljamaksmisele kuuluva toetusega.

3. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõus ei ole vastuolusid Euroopa Liidu õigusaktidega. Eelnõu on kooskõlas Euroopa Komisjoni määrustega (EL) nr 651/2014 ja nr 1407/2013 vastavalt eelnõus ja käesolevas seletuskirjas märgitule.

4. MÄÄRUSE MÕJUD

4.1 Määruse üldine mõju

Energiasektori dekarboniseerimine on kliimapoliitika lahutamatu osa ning Euroopa Liit on madala süsiniku jalajäljega majanduse seadnud üheks põhiliseks eesmärgiks, mis innustab uute tehnoloogiate väljatöötamist ning populariseerimist. Taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises aina kasvab, mis toob kaasa vajaduse juhitud taastuvenergiat salvestada ning tarbida siis kui selleks on vajadus. Vesiniku on võimalik kasutada lähteainena, kütusena ning energiakandja ja –salvestina. Seega on sellel palju võimalikke rakendusi tööstus-, transpordi-, energia- ja ehitussektoris, olles seejuures väga väikese heitega.

Toetuse eesmärk on pilootprojektide raames testida läbi Eesti oludes vesiniku tervikahel alustades vesiniku tootmisest kasutades selleks taastuvenergiat ja lõpetades ühistranspordisektoris lõpptarbimisega. Seni on vesinik energiakandjana enim realiseerunud just transpordisektoris, mis tähendab, et töötavad tehnoloogilised lahendused on olemas ning neid saaks pilootprojekti raames ka Eestis rakendada.

Toetuse tulemusena kiirendatakse rohevesiniku turule tulekut ning tarbimist transpordisektoris. See aitab panustada nii Euroopa Liidu ja liikmesriikide pikaajaliste kliima- ja energiapoliitika eesmärkide saavutamisse kui ka Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a kinnitatud kava „Eesti riiklik energia-ja kliimakava aastani 2030“ eesmärkidesse ning panustada taastuvenergia direktiivis EL 2018/2001 sätestatud taastuvenergia transpordi eesmärkidesse (aastaks 2030 moodustab transpordikütuste tarbimises taastuvatest energiaallikatest toodetud kütus 14%).

4.2 Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Kodumaise energiatootmise kaudu suureneb riigi energeetiline sõltumatus.

4.3 Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Taastuvenergia osatähtsuse suurendamine hajutab energiasektori keskkonnamõjusid, parandab jätkusuutlikkust ja majanduse konkurentsivõimet. Taastuvenergiast toodetud vesiniku puhul on tegemist süsinikuvaba tehnoloogiaga, mis võimaldab asendada fossiilkütuste kasutamist ning mille laialdasema kasutusele võtmisega panustame kliimaeesmärkidesse ja puhtamasse keskkonda. Kliimaeesmärkide täitmise ja kliimamuutuste leevendamise kaudu väheneb surve looduskeskkonnale. Fossiilsete kütuste põletamisel tekivad erinevad saasteained, mis põhjustavad nii õhu- kui veesaastet. Taastuvenergia osakaalu suurenemisega ja heitevabade kütuste kasutusele võtmisega väheneb kasvuhooonegaaside ja teiste saasteainete heide, mille tulemusena paraneb pikemas perspektiivis oluliselt välisõhu ja vee kvaliteet.

4.4 Mõju majandusele

Meetme tulemusena pakutakse Eesti ettevõtjale võimalust uute tehnoloogiate arendamiseks ja nendel baseeruvate lahenduste turuleviimiseks, mis toetavad Eesti ettevõtjate integreerumist EL tarneahelatesse ning seeläbi Eesti tööstuse konkurentsivõime suurendamist maailmaturul.

Puuduvad olulised mõjud riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldustele, regionaalarengule ning sotsiaalsetele valdkondadele (sealhulgas demograafilisele).

5. MÄÄRUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD TEGEVUSED, VAJALIKUD KULUD JA RAKENDAMISE EELDATAVAD TULUD

Pärast määruse rakendamist sõlmib ministeerium halduslepingu riikliku sihtasutusega SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, kelle ülesanne on korraldada pilootprojekti elluviimine, mis hõlmab endas ettevalmistavaid tegevusi, planeerimist, projektide läbiviimist ja järelvalvet. Määruse rakendamisega kaasnevad riigieelarvele kulud kuni 5 miljoni ja 80 tuhande euro ulatuses, millest 80 tuhat on meetme administreerimise kulu. Eelarve pilootprojekti läbiviimiseks kaetakse kvoodimüügi tuludest riigi eelarvestrateegia ja meetme „Kliimapolitiika eesmärkide täitmine nn pilootprojektideks“ alusel. Määruse rakendamisega ei kaasne täiendavaid riigieelarvelisi tulusid.

6. MÄÄRUSE JÕUSTUMINE

Määrus jõustub üldises korras.

7. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja huvitatud osapooltele eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Konsultatsiooni käigus laekunud tagasiside koos põhjendustega on leitav määruse seletuskirja lisas kommentaaride ning märkustega arvestamise tabelis.